

TRAFIKPLATS MEDSKOG

Arkeologisk utredning

Mo 3:28, Finnflo 11:1, Måsta 3:3, Håsta 3:7, Sörrå 4:2, 4:3,
4:5, 4:14, 7:1, 14:1, Tuna-Björka 1:13
RAÄ 415, 419, 510, 512, 546, 552

Hälsingtuna socken

Hudiksvalls kommun

Hälsingland

2016

Inga Blennå

TRAFIKPLATS MEDSKOG

Arkeologisk utredning

Mo 3:28, Finnflo 11:1, Måsta 3:3, Håsta 3:7, Sörrå 4:2, 4:3,
4:5, 4:14, 7:1, 14:1, Tuna-Björka 1:13
RAÄ 415, 419, 510, 512, 546, 552
Hälsingtuna socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland
2016

Rapport 2017:03
Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2017

Omslagsbild: Boplats TM3 i anslutning till Trafikplats Medskog. Foto: Inga Blennå

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens. Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte, målsättning och metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tidigare undersökningar	9
Resultat	10
Nyfunna lämningar.....	10
Tidigare registrerade lämningar	10
Lägen för vidare utredning	11
Förslag till vidare åtgärder	11
Referenser	12
Administrativa uppgifter	13
Bilaga 1. Objekttabell	14
Bilaga 2. Fyndlista	15

Figur 1. Utdrag från digitala översiktskartan. Platsen för utredningsområdet är markerad med blått.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk utredning inom två områden belägna vid trafikplats Medskog, väster om Hudiksvall mellan Riksväg 84 och E4. Utredningen genomfördes på uppdrag av Hudiksvalls kommun inför en detaljplaneläggning av området. Efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg utfördes utredningen av Maria Björck och Inga Blennå i juni 2016. Syftet var att kontrollera eventuell förekomst av okända lämningar inom utredningsområdena samt att göra en antikvarisk bedömning av kända lämningar. Utredningen genomfördes i form av en fältinventering som kompletterades med grävning av provgropar.

Inom det östra utredningsområdet, *Öster E4*, nyregistrerades tre fornlämningar, en boplats (TM3) och två kolningsgropar (TM1 och TM2). Boplatsen ligger i en sandig sydsluttning cirka 45 meter över havet. Där hittades brända ben, bränt hasselnötsskal och skörbränd sten. Kolningsgroparna låg med 30 meters mellanrum. Den ena var skadad av tidigare utförd markberedning och är därför svårbedömd. Det fanns fem tidigare registrerade lämningar inom utredningsområdet. En kolningsgrop (Hälsingtuna 419), del av en färdväg (Hälsingtuna 546) samt ett gränsmärke (Hälsingtuna 512) kunde inte återfinnas. Platserna var markberedda vilket sannolikt förstört lämningarna. En kolningsgrop (Hälsingtuna 415) visade sig vara en täktgrop och ett gränsmärke (Hälsingtuna 510) låg i befintlig gräns. Inom utredningsområdet utpekades två möjliga förhistoriska boplatslägen, belägna cirka 45 meter över havet, i sandig södersluttande mark.

Inom det västra utredningsområdet, *Söder R84*, framkom ingenting av arkeologiskt intresse. En tidigare registrerad banvall fältbesöktes och bedömdes.

Länsmuseet anser att de nyregistrerade kolningsgroparna (TM1 och TM2) bör gå vidare i en arkeologisk undersökning och att en förundersökning görs av boplatsen (TM3). De två lägena bör utredas vidare i en steg 2-utredning. Inga övriga arkeologiska åtgärder är nödvändiga rörande de tidigare registrerade lämningarna.

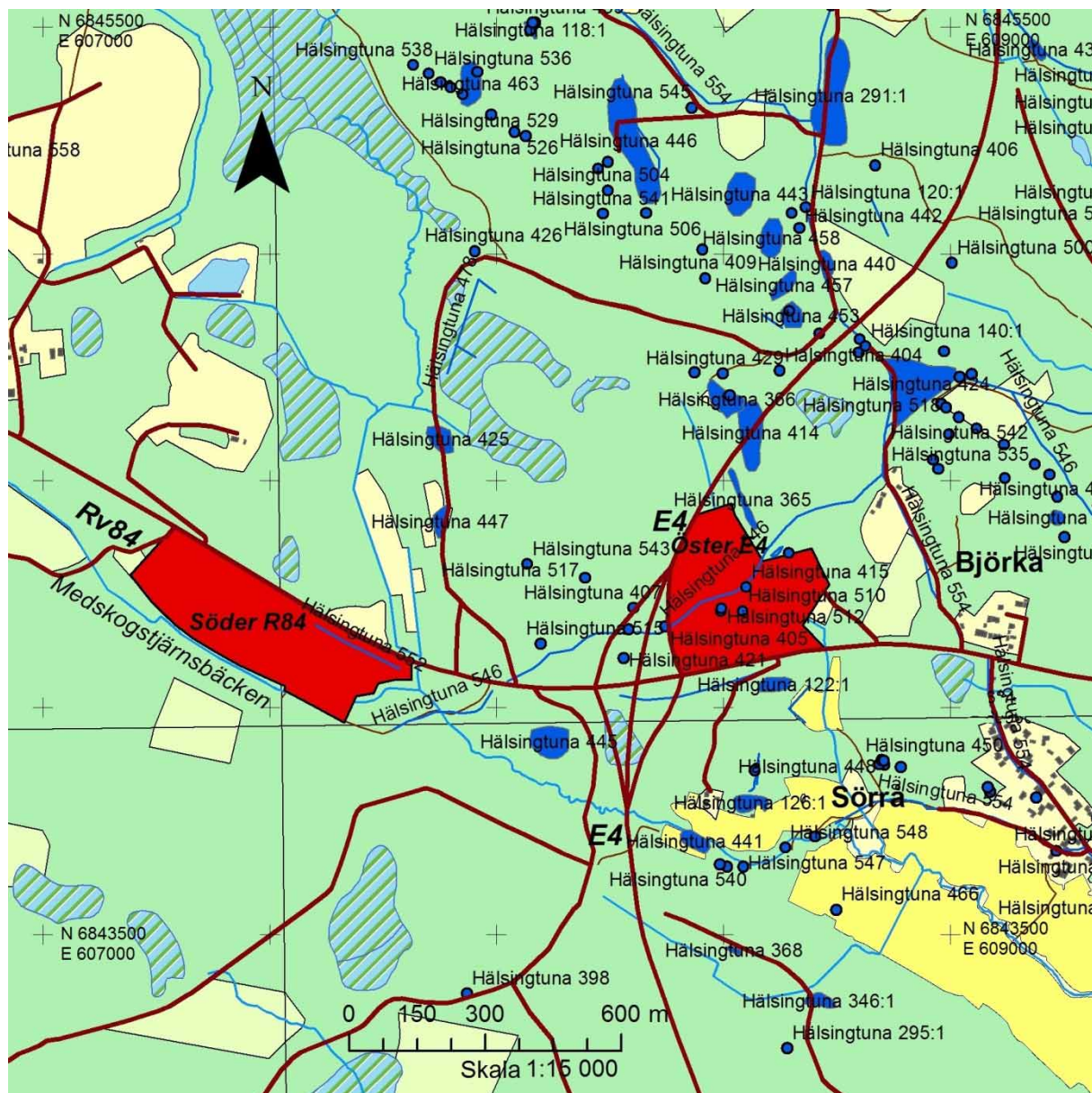
INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Hudiksvalls kommun utfört en arkeologisk utredning, steg 1, inför kommande detaljplaneläggning av området. Utredningen utfördes inom två områden, av uppdragsgivaren kallade *Söder R84* och *Öster E4*, vilka är belägna mellan Riksväg 84 och E4 invid trafikplats Medskog. Arbetet utfördes 27-28 juni 2016 av Maria Björck och Inga Blennå efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (1st dnr 431-3996-16).

SYFTE, MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med utredningen var att göra en antikvarisk bedömning av kända lämningar samt att klargöra om ytterligare lämningar finns inom området. I Länsstyrelsens beslut framgår att utredningen dels skulle visa om synliga fornlämningar fanns inom ytorna, dels identifiera troliga områden för lämningar som inte var synliga i markytan. Resultatet skall användas som kunskapsunderlag av Länsstyrelsen inför beslut om kommande arkeologiska åtgärder.

En mindre kartstudie gjordes men inget av intresse framkom. Utredningen genomfördes som en okulär fältinventering i kombination med manuell grävning av provgropar på topografiskt lämpliga platser. Totalt grävdes cirka 40 provgropar som var cirka 0,3–0,5×0,3–0,5 meter stora. Materialet i groparna sällades. Inom utredningsområdena fanns ett antal vindfällen, främst i område Söder R84, vars material genomsöktes och sällades. Befintliga lämningar bedömdes och nyfunna lämningar mättes in med GPS, beskrevs och fotograferades.

Figur 2. Utredningsområdena är markerade med rött. Omkringliggande forn- och kulturlämningar är markerade med blått.

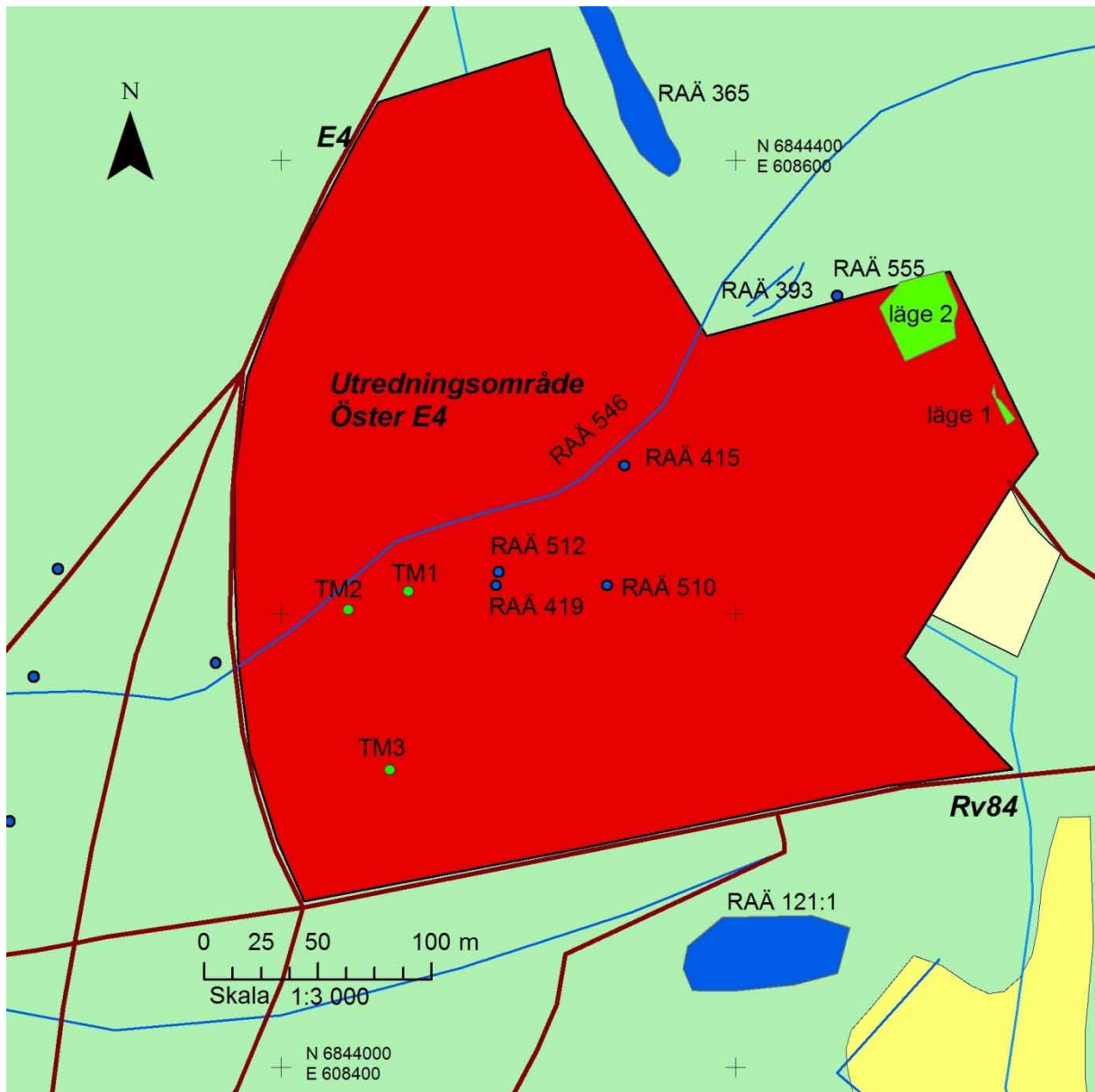
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Hälsingtuna socken består av två flacka dalgångar skilda av den markerade Hallstaåsen som löper genom området i öst-västlig riktning. De norra, södra och västra delarna utgörs av kuperad skogsmark medan området i öster övergår i en skogig kustbygd.

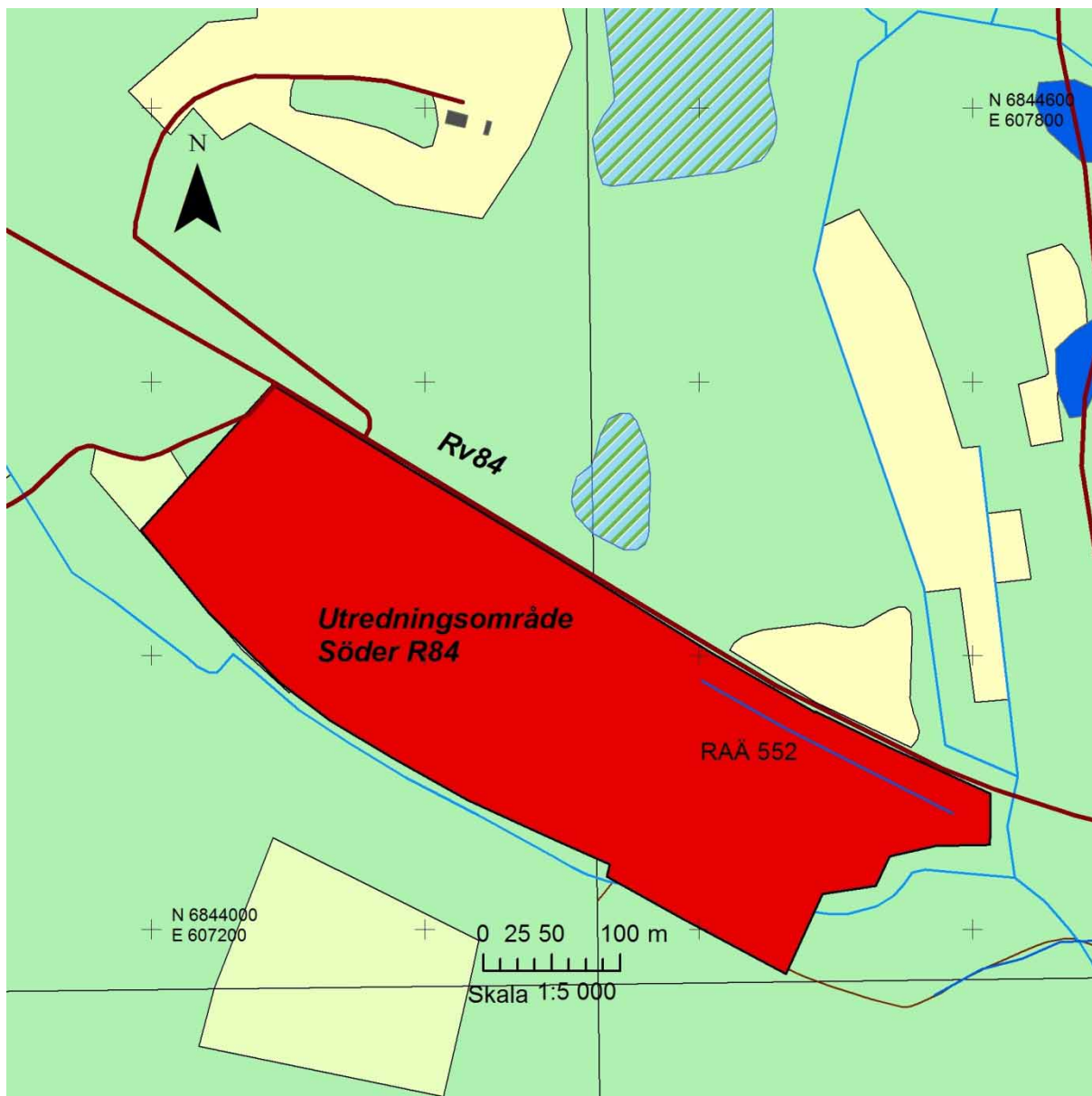
Det aktuella området ligger i flack terräng bestående av moränmark med inslag av postglacial sand och lera. I södra delen av området rinner bland annat Medskogstjärnsbäcken. Inom närområdet finns verksamheter för trafikantservice och handel. De två utredningsområdena kallas *Söder R84* och *Öster E4*. De ligger mellan Riksväg 84 och E4, i närhet till trafikplats Medskog, väster om Hudiksvall.

Utredningsområde *Söder R84* är cirka 10 hektar stort och ligger 50–55 meter över havet. I dess södra del finns den så kallade Dellenbanan vilken utgörs av en nedlagd järnvägssträcka, medan Riksväg 84 avgränsar den norra delen. Inom området finns rester av en färdväg/banvall (Hälsingtuna 552) och sydöst om utredningsområdet finns en trolig bronsåldersboplats registrerad (Hälsingtuna 445).

Utredningsområde *Öster E4* är cirka 8 hektar stort och är beläget direkt norr om Riksväg 84 och öster om E4. Området ligger 45-55 meter över havet, det utgörs i söder av en moränhöjd med inslag av sand och i norr av flack lerjord med sandinslag. Centralt i utredningsområdet finns två kolningsgropar (Hälsingtuna 415 och 419), två gränsmärken (Hälsingtuna 510 och 512) och en färdväg (Hälsingtuna 546) registrerade. Direkt norr och nordöst om området finns en stenåldersboplats (Hälsingtuna 365), ett färdvägssystem (Hälsingtuna 393) och ett röjningsröse (Hälsingtuna 555).

Figur 3. Utredningsområde Öster E4 är markerat med rött. De lämningar och fördjupade lägen som framkom i utredningen är markerade med grönt. Tidigare registrerade lämningar är markerade med blått.

Figur 4. Utredningsområde Söder R84 är markerat med rött. Tidigare registrerad kulturlämning är markerad med blått.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Området har ett fördelaktigt topografiskt och höjdmässigt läge med tanke på förekomsten av förhistoriska lämningar. I anslutning till undersökningsområdena finns också ett stort antal registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Arkeologiska åtgärder har utförts vid tidigare infrastruktursatsningar i närområdet.

Inför tidigare nybyggnation av E4 har Läns museet gjort utredningar, för- och slutundersökningar (Lias och Nilsson 1999, Björck 2004a, Björck 2004b, Eriksson 2004a, Eriksson 2004b, Eriksson 2007). En av de neolitiska kustboplatser som förundersöktes (Hälsingtuna 365) låg i direkt anslutning till den norra avgränsningen på det nu aktuella utredningsområdet Öster E4 (Björck 2004a). Boplatserna låg cirka 50 meter över havet och ¹⁴C-daterades till intervallet 2350-2400 f.Kr. Fyndmaterialet var magert och bestod av skärvsten, brända ben, bränt hasselnötsskal, fragment av keramik samt splinter och fragment av kvarts. Öster om utredningsområdet utfördes också en förundersökning i anslutning till

ett grav- och boplatssområde (Hälsingtuna 122:1) bestående av tre gravar och två husgrundsterrasser. Förundersökningen berörde fornlämningens yttre begränsning men omfattade inte någon av de synliga anläggningarna. Inget fyndmaterial eller anläggningar framkom vid undersökningen (Eriksson 2004a).

Öster om utredningsområdena fanns tidigare den så kallade *Björkaboplatsen*, (Hälsingtuna 123:1, 124:1, 125:1, 173:1) vilken undersöktes av Riksantikvarieämbetet under början av 1980-talet (Ekman 1996). Bebyggelsen kunde dateras från romersk järnålder till högmedeltid. Boplatsen låg vid den tidigare södra infarten till Hudiksvall.

RESULTAT

Nyfunna lämningar

I utredningsområde *SöderR84* framkom ingenting av arkeologiskt intresse. I utredningsområde *ÖsterE4* framkom en boplatz av stenålderskaraktär och två kolningsgropar. Boplatsen och en av kolningsgroparna är bedömda som fornlämningar, den andra var emellertid så skadad att den bedömdes som bevakningsobjekt. Boplatsen (TM3) ligger i en sandig sydsluttning på cirka 45 meters höjd över havet men dess storlek är inte utredd. Fynd av 2 brända ben, 4 fragment bränt hasselnötsskal och skärvsten gjordes på platsen. Området består av gles barrskog med ett flertal vindfällen. Kolningsgroparna ligger med cirka 30 meters mellanrum. Den östra kolningsgropen (TM1) är 3,5×3 meter stor och 0,5 meter djup, med en 2 meter bred och 0,1–0,3 meter hög vall. Den västra kolningsgropen (TM2) är cirka 3×3 meter stor och 0,3 meter djup, ställvis omgiven av en vall som är 1,5 meter bred och 0,1–0,3 meter hög. Lämningens vall och bottenplan har skadats vid markberedning och är därför otydlig och svårbedömd. Vid provstick med jordsond framkom kol i båda groparna. Provgropar gjordes i området vid kolningsgroparna men ingen blästplats påträffades.

Tidigare registrerade lämningar

Inom utredningsområde *SöderR84* fanns en registrerad lämning, av lämningstypen färdväg (Hälsingtuna 552), vilken enligt uppgift utgör banvall efter Forsabanan. Järnvägssträckningen byggdes ursprungligen mellan Hudiksvall och Forsa kyrka. Den togs i bruk år 1860 och var då världens nordligaste järnväg (Lundell 1995:67). Banvallen var cirka 200 meter lång (NV-SÖ), cirka 4 meter bred och belägen 5–10 meter sydväst om, och parallellt med Riksväg 84. Lämningen gav ett sentida intryck och var vid besiktningstillfället mycket tätt bevuxen med sly och lupiner.

Inom utredningsområde *Öster E4* fanns flera tidigare registrerade lämningar, två kolningsgropar, två gränsmärken och en färdväg. En kolningsgrop (Hälsingtuna 415) kunde konstateras som en täktgrop. Ett gränsmärke (Hälsingtuna 510) bestod av en gränsmarkering i form av en rest sten markerad med en stakkäpp. Stenen, som var 0,5 meter hög och 0,4 meter bred, stod i befintlig gräns.

En kolningsgrop (Hälsingtuna 419), del av en färdväg (Hälsingtuna 546) och ett gränsmärke (Hälsingtuna 512) kunde inte återfinnas. Stora delar av området är tidigare markberett och lämningarna kan ha förstörts i samband med det. Vägen eftersöktes endast inom utredningsrådet. Den finns markerad på en storskifteskarta från 1764 med en sträckning från byn Björka och västerut (V23-31:1). Den kallas *Medskogsvägen* och har tidigare utgjort en ridväg mot Forsa kyrka (Lundell 1995:66). I FMIS beskrivs vägen som: ”*Knappt synbar*,

påminner på vissa ställen om ett dike. Bredare än en stig. På ömse sidor om nuvarande E4 finns hålvägar.”.

Lägen för vidare utredning

Vid utredningen framkom två lägen som bör utredas vidare (steg 2). De båda lägena ligger nära varandra, i kanten av utredningsområdet i en sandig söderslutning, cirka 45 meter över havet och topografiskt fördelaktigt med tanke på boplatzlämningar. *Läge 1* är cirka 25×5 meter stort (NNV-SSÖ), ligger på en platå i sydvästsluttande sandmark och är delvis tätbevuxen med sly. Den sydligaste delen av sandplatån, som ligger direkt nordöst om en byggnad (klubbstuga), är delvis sönderschaktad. *Läge 2* ligger strax nordväst om läge 1, är cirka 40×35 meter stort (NÖ-SV) och ligger i en flack sydvästslutning. Den nordöstra delen ligger i skogsmark och den sydvästra i igenväxande jordbruksmark.

Figur 5. Kolningsgrop TM1 inom utredningsområde Öster E4. Foto: Inga Blennå.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Inom utredningsområde *Öster E4* bedömer Läns museet att de nyregistrerade lämningarna bör utredas vidare i en förundersökning (boplatsen TM3) och arkeologisk undersökning (kolningsgroparna TM1 och TM2) samt att *Läge 1* och *Läge 2* bör gå vidare i en steg 2-utredning.

Läns museet bedömer att inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga inom utredningsområde *Söder R84*. Efter samråd med Länsstyrelsen beslutades också att inga ytterligare åtgärder var nödvändiga vad gäller banvallen (Hälsingtuna 552) inom utredningsområdet.

Figur 6. Boplats TM3 i södersluttande sandmark inom utredningsområde Öster E4. Foto: Inga Blennå.

REFERENSER

- Björck, M. 2004a. *Måsta, Rislycke och Vithällan. Tre neolitiska kustboplatser*. Arkeologiska förundersökningar inför nya E4:an sträckan Enånger-Hudiksvall. Finnflo 1:3, 11:1, Håsta 4:12 och Måsta 6:1. RAÄ 290, Hälsingtuna socken, Hälsingland. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2005:03.
- Björck, M. 2004b. *Vässingmyran. Två neolitiska kustboplatser*. Arkeologiska förundersökningar inför nya E4:an sträckan Enånger-Hudiksvall. Sörrå 1:6 och 6:2. RAÄ 345, Hälsingtuna socken, Hälsingland. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2005:04.
- Ekman, T. 1996. *Björka – en gårdsmiljö under 1000 år*. Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm rapport 1996:117/1-2.
- Eriksson, K. 2004a. *Äldre järnålder i Sörrå*. Arkeologiska förundersökningar inför nya E4:an sträckan Enånger-Hudiksvall. Båtmanstorp 1:1, Sörrå S, S:2, 4:3, 4:15, 4:16, 6:1. RAÄ 122 och 126, Hälsingtuna socken, Hälsingland. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2005:05.
- Eriksson, K. 2004b. *Markanvändning under tusen år*. Arkeologiska förundersökningar inför nya E4:an sträckan Enånger-Hudiksvall. Mo 3:28, Sörrå 4:3, 6:1, Håsta 3:24. RAÄ 140 m.fl. Hälsingtuna socken, Hälsingland. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2005:06.
- Eriksson, K. 2007. *Lämningar i vägen för E4*. Arkeologiska förundersökningar och undersökningar. Enångers, Njutångers, Forsa och Hälsingtuna socknar, Hälsingland. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2008:02.
- Liaser, K. och Nilsson, S. 1998. *Ny E4 Enånger-Hudiksvall*. Arkeologisk utredning. Enångers, Njutångers, Forsa, Idenors och Hälsingtuna socknar, Hälsingland. Rapport Länsmuseum Gävleborg 1998:29.
- Lundell, J. 1995. *Hededalen. Fornlämningar och kulturmiljöer i en tätortsnära skog*. Hälsinglands museum.
- Lantmäteristyrelsens arkiv: V23-1:2, V23-31:1

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer: 431-3996-16

Beslutsdatum: 2016-06-22

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 135/320

Uppdragsgivare: Hudiksvalls kommun

Utredningstid: 2016-06-27—2016-06-28

Projektledare: Inga Blennå

Arkeologisk personal: Maria Björck och Inga Blennå

Fastigheter: Mo 3:28, Finnflo 11:1, Måsta 3:3, Håsta 3:7, Sörrå 4:2, 4:3, 4:5, 4:14, 7:1, 14:1, Tuna-Björka 1:13

Koordinatsystem: Sweref 99TM

Exploateringsarea: cirka 18 hektar

Utredd area: cirka 18 hektar

Arkeologitimmars i fält: 35

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseets Gävleborgs arkiv (2 digitala filer och 3 fotografier)

Fynd: fnr 1 ben; fnr 2 hasselnötsskal. Förvaras på Länsmuseet Gävleborg i väntan på fyndfördelning.

BILAGA 1. OBJEKTABELL

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning/kommentar	Förslag till antikvarisk bedömning
TM1	Kolningsanläggning Kolningsgrop	Kolningsgrop, 3,5x3 m (VNV-ÖSÖ) och 0,5 m dj. Vall kring kanterna, 2 m br och 0,15-0,3 m h. Kol vid sondning.	Fornlämning
TM2	Kolningsanläggning Kolningsgrop	Kolningsgrop, cirka 3x3 m st och 0,3 m dj. Ställvis omgiven av vall, 1,5 m br och 0,1-0,3 m h. Kol i botten vid sondning. Vall och bottenplan skadat vid markberedning, är därför ottydligt och svårbedömt.	Bevaknings-objekt
TM3	Boplats	Boplats med fynd av brända ben, bränt hasselnötsskal och skärvsten. Boplatsen ligger i en sandig S-sluttning på cirka 45 m ö h och är ännu inte avgränsad.	Fornlämning
Hälsing-tuna 415	Ny bedömning: Brott/täkt	Täktgrop, oregelbunden, cirka 2 m diam och saknar vall. Inget kol hittades vid sondning.	Övrig kulturhistorisk lämning
Hälsing-tuna 419	Kolningsanläggning Kolningsgrop	Lämningen kunde inte återfinnas vid besiktningstillfället. Stora delar av området är tidigare markberett och lämningen kan ha förstörts i samband med det.	Förstörd
Hälsing-tuna 510	Gränsmärke	Gränsmarkering bestående av en rest sten, 0,5 m h och 0,4 m br. Stenen står i befintlig gräns.	Övrig kulturhistorisk lämning
Hälsing-tuna 512	Gränsmärke	Lämningen kunde inte återfinnas vid besiktningstillfället. Stora delar av området är tidigare markberett och lämningen kan ha förstörts i samband med det.	Förstörd
Hälsing-tuna 546	Färdväg Övrig	Lämningen eftersöktes endast inom utredningsområdet och kunde vid besiktningstillfället inte återfinnas. Stora delar av området är tidigare markberett och lämningen kan ha förstörts i samband med det.	Övrig kulturhistorisk lämning, skadad
Hälsing-tuna 552	Färdväg Järnväg/ banvall	Banvall, ca 200 m l (NV-SÖ) och ca 4 m br.	Övrig kulturhistorisk lämning

BILAGA 2. FYNDLISTA

Fnr	Yta	Sakord	anm	Antal	Vikt g
1	TM3	Ben	Bränt ben	2	<1g
2	TM3	Hasselnötsskal	Bränt hasselnötsskal	4	<1g

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE

